

Angleška Ekstaza smrti

Nuša Bizjak

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
nusa.bizjak@gmail.com

Izvleček

V članku je predstavljena pesem Srečka Kosovela *Ekstaza smrti* ter njena angleška različica *Ecstasy of death* prevajalcev Berta Pribaca in Davida Brooksa. Prikazane so težave, na katere najpogosteje naletimo pri prevajanju poezije: ohranjanje oblike, rime ter slogovnih značilnosti izvirnika.

1. Uvod

V raziskavah Kosovelovih del je pozornost večinoma usmerjena v njegova konstruktivistična dela, zbrana pod imenom *Integrali*. Zato sem se odločila raziskati drugo področje Kosovelovega ustvarjanja - ekspresionizem. Pesem *Ekstaza smrti* je ekspresionistična balada, prvič objavljena v Ljubljanskem zvonu leta 1925. V članku bom predstavila glavna poglavja prevajanja poezije, kot so oblika, vsebina, rima ter besedne figure. V nadaljevanju sledi analiza angleškega prevoda *Ekstaze smrti*. V njej se bom osredotočala na mesta, kjer prevajalcema ni uspelo popolnoma ohraniti zgoraj omenjenih lastnosti pesmi.

2. Prevajanje poezije

Prevajanje poezije poteka na različnih nivojih. Začne se pri prevajanju vsebine ter njenega prikritega pomena. Sočasno s prevajanjem vsebine je potrebno upoštevati tudi obliko izvirnika, torej njegovo sestavo kitic, verzov in vrstic. Najtežji del pa je vsekakor ohranjanje avtorjevega stila. Stil zajema predvsem pesniške besedne figure, pri katerih se učinek izraza doseže z nenavadno rabo posameznih [besed](#) ali besednih vez. Med najbolj pogostimi figurami so mnogovezje, brezvezje, vzklík, ponavljanje, izpust, nagovor, na ravni stavka pa tudi retorično vprašanje, stopnjevanje, vzporednost in druge. Te figure bi morale biti med prevajanjem v čim večji meri ohranjene. Če katerakoli izmed naštetih prvin poezije med prevajanjem izgine, prevod pesmi ne bo imel enakega učinka na bralce kot njegov izvirenik.

3. Prevod Ekstaze smrti

Za osrednji predmet analize sem izbrala prevod *Ecstasy of Death*, ki sta ga prevedla Bert Pribac in David Brooks. Pesem je del zbirke prevodov *The Golden Boat*. Za primerjavo sem si pomagala tudi s prevodom Katarine Jerin iz zbirke *Man in a Magic Square*. S tem sem dobila boljši vpogled v možnosti, ki jih prevajanje poezije ponuja, ter njihove učinke v določeni pesmi.

3.1. Vsebina

Vsebina pesmi pripoveduje o nujnosti propada kapitalističnega družbenega reda zahodne Evrope. Zapolnjena je z ekspresionističnimi metaforami, med katerimi je osrednja

metafora očiščenje evropskega človeka. Kljub obupu, slutnji katastrofe in tragičnemu propadu evropske kapitalistične ureditve ter meščanske kulture je v ozadju velika etična ideja, vera v zmago resnice, pravičnosti in človečnosti. Radikalno etično prenovo človeka bo mogoče uresničiti šele po uničenju starega, izčrpanega sveta. Velik pomen nosijo tudi barve rdeča, zlata in zelena. Rdeča predstavlja kri in smrt, zlata blišč Evrope, zelena pa pesnikovo domovino.

Pesem je prepredena s številnimi simboli, ki so tudi v angleškemu prevodu ustrezno prikazani. Besedne zveze so dobro izbrane, saj ustvarjajo pravo mero intenzivnosti simbolov. Vsebina se torej v prevodu ne razlikuje od izvirnika.

3.2. Oblika

Pesem je sestavljena iz osmih kitic. Kitice si med seboj niso enakomerne, število vrstic je sledeče: 6 6 7 8 4 4 6 2. V angleškem prevodu se sestava kitic nekoliko spremeni: 7 6 7 7 4 4 6 3. To se je zgodilo, ker sta se prevajalca odločila prve vrstice druge, tretje in četrte kitice izvirnika spremeniti v zadnje vrstice prve, druge in tretje kitice prevoda. Torej sta vrstice – *All is ecstasy, the ecstasy of death!* – zamaknila nazaj v predhodne kitice. Število vrstic v zadnji kitici se spremeni brez očitnega razloga. Prevajalca sta se odločila prej dvovrstično kitico spremeniti v trovrstično.

3.3. Rima

V pesmi sta prisotni zunanja in notranja rima.

3.3.1. Zunanja rima

Zunanja rima je uporabljena le v sedmi kitici, in sicer kot zaporedna moška rima *a b b b b b*. Ta del pesmi s svojim stopnjevanjem skozi rimo ustvarja vrhunec dogajanja. V angleškem prevodu se ta edina zunanja rima popolnoma izgubi. S tem je izgubljen tudi pomemben učinek stopnjevanja. Zanimiva je primerjava s prevodom Katarine Jerin (prikazana v tabeli 1), kjer je prevajalki uspelo zunanjo rimo delno ohraniti.

izvirenik	Morje preplavlja zelene poljane, morje večerne žgoče <u>krvi</u> , in rešitve ni in <u>ni</u> , dokler ne padeva jaz in <u>ti</u> , dokler ne pademo jaz in <u>vsj</u> , dokler ne umremo pod težo <u>krvi</u> .
-----------	---

prevod 1 ¹	The sea is flooding the green plains the sea of stinging evening blood and there is no salvation, none until we both fall, you and I, until we fall, I and all of us, until we all die under the weight of blood.
prevod 2 ²	The sea is flooding the green fields, the sea of scorching evening blood, and there is no way out at <u>all</u> , until you and I <u>fall</u> , until we fall, me and <u>all</u> , until we die under the weight of blood.

Tabela 1 : Ohranitev rime v 7. kitici Ekstaze smrti

3.3.2 Notranja rima

Notranja ženska rima se v izvorniku ponovi večkrat, v prevodu pa je ohranjena le enkrat. Primera ohranjene in neohranjene rime sta prikazana v spodnjih tabelah.

izvirnik	sonce zahaja in v njem se opaja
prevod 1	the sun <u>sets</u> and <u>gets</u> drunk in it

Tabela 2 : Ohranjena notranja rima - 1. kitica, 5. vrstica

izvirnik	tiho bo umrla, kot bi zaprla, stara kraljica zlate oči.
prevod 1	and die silently, as if she were closing, ancient, her golden eyes.

Tabela 3 : Neohranjena notranja rima – 2. kitica, 5. vrstica

3.4. Besedne figure

Med primerjanjem *Ekstaze smrti* in njenega prevoda je bilo mogoče opaziti veliko število izpustov besednih figur, kot so ponavljanja in vzkliki.

3.4.1.1 Ponavljanje

Iteracijo dobimo s ponavljanjem prve vrstice pesmi: – *Vse je ekstaza, ekstaza smrti!* –. Ponovi se štirikrat, na začetku prvih štirih kitic. Z njenim ponavljanjem je dosežen večji učinek prisposode propada. V angleškem prevodu je, kot že omenjeno, postavitve te vrstice spremenjena.

Iteracija nastane tudi s ponavljanjem skupine besed *in vode ni - no water, dokler ne umremo - until we all die* ter še *v to - even into this*. Prevajalca sta v prevodu vsa naštetá ponavljanja dobro ohranila. Izpustila pa sta iteracijo v drugi kitici, kjer se ponovi beseda *kraljica*. V prevodu je ponovitev besede *queen* zamenjana z zaimkom *she*. Prav tako je izpuščena ponovitev besede *zeleno* v šesti kitici.

Geminacija v drugi kitici s ponavljanjem besed *Lepa, o lepa* je ohranjena tudi v prevodu *beautiful, beautiful*.

¹ Prevod 1 - prevod Berta Prebaca in Davida Brooks

² Prevod 2 - prevod Katarine Jerin

Ohranjeni sta tudi anafori v sedmi kitici: *morje - morje / the sea - the sea* ter *dokler ne padeva - dokler ne padeva - dokler ne umremo / until we both fall - until we fall - until we all die*.

3.4.2 Vzklik

V pesmi so uporabljene številni vzkliki. Najbolj viden vzklik je hkrati tudi refren – *Vse je ekstaza, ekstaza smrti!* –.

Vzkliki, ki so zanimivi z vidika prevajanja, pa so medmeti, ki izražajo avtorjeva čustva. To so besede *o, a* in *joj*. V angleški različici sta medmeta *o* in *a* izpuščena, medtem ko je *joj*, ki je v izvorniku ponovljen dvakrat, v angleščino preveden na dva različna načina. Prevajalec se je odločil *joj* postaviti v angleški kulturni prostor in ga v tretji kitici prevedel kot *o*, v četrti pa kot *ay*. Za primerjavo sem si ponovno ogledala prevod Katarine Jerin, ki se je za prevajanje vzklikov odločala drugače.

izvirnik	Lepa, o lepa bo smrt Evrope
prevod 1	The death of Europe will be beautiful, beautiful
prevod 2	<u>Oh</u> , it will be beautiful, the death of Europe

Tabela 4 : Prevod vzklika *o* – 2. kitica, 2. vrstica

izvirnik	<u>A</u> , iz oblaka večernega (zadnjega)
prevod 1	From the evening cloud (the last
prevod 2	<u>Ah</u> , from the evening cloud (the last

Tabela 5 : Prevod vzklika *a* – 3. kitica, 2. vrstica

izvirnik	<u>joj</u> , in vode ni več v Evropi
prevod 1	and <u>o</u> , there is no water left in Europe
prevod 2	<u>alas</u> , and there's no water left in Europe

Tabela 6 : Prevod vzklika *joj* – 3. kitica, 5. vrstica

izvirnik	<u>Joj</u> , v to pokrajino, še v to zeleno
prevod 1	<u>Ay</u> , into this landscape, even this green
prevod 2	<u>Alas</u> , the evening sun, will you shine

Tabela 7 : Prevod vzklika *joj* – 6. kitica, 1. vrstica

3.4.3 Retorično vprašanje

V šesti kitici *Ekstaze smrti* najdemo retorično vprašanje, ki je uporabljeno tudi v prevodu:

/.../ še v to /.../ boš zasijalo / s pekočimi žarki? Še v to? - /.../ even into this you will shine /.../ with burning rays? Even into this?

4. Ločila

Tudi ločila imajo lahko v poeziji stilističen pomen. Njihova nevsakdanja raba vpliva na učinek pesmi na bralca.

Kosovel je v pesmi uporabil pike, klicaje, vprašaje, vejice, podpičja, tropičje, oklepaje in pomišljaje. V prevodu vsa ločila

niso uporabljena v skladu z originalom. Prevajalca sta ohranila pomišljaje na začetku in koncu ponavljajoče vrstice – *Vse je ekstaza, ekstaza smrti!* – Prav tako sta ohranila klicaje ter oklepaje pri vzklikih. Izpustila pa sta vsa podpičja in v peti kitici tropičje. V tem primeru ni nobenega razloga, da sta se prevajalca odločila za izpust ločil, saj s tem nista pridobila ničesar za boljše razumevanje angleške različice, vendar sta v večji meri izgubila učinek avtorjevega stila.

5. Povzetek

S primerjavo slovenske pesmi *Ekstaza smrti* in njenega angleškega prevoda *Ecstasy of Death* sem lahko analizirala dele besedila, ki so v pesniškem jeziku težje prevedljivi. Kot sem pričakovala, so bili to večinoma deli, povezani z avtorjevim stilom. Veliko neujemanja je bilo povezanega z besednima figurama ponavljanje in vzklik. Največjo težavo pri prevajanju poezije vsekakor predstavlja ohranitev rime. Pretvorba rime iz enega v drugi jezik je sicer težavno delo, ni pa nemogoče. To sem tudi dokazala s primerom angleškega prevoda pesmi *Ecstasy of Death* prevajalke Katarine Jerin.

Za najmanj težaven del prevajanja se je izkazalo prevajanje vsebine. Eden od razlogov je verjetno tema pesmi, ki britanski ciljni kulturi ni povsem tuja. Če bi bil prevod namenjen bolj oddaljenim kulturam, bi verjetno tudi na tem področju prihajalo do večjih težav.

Zanimivo je bilo tudi, da je do številnih sprememb prišlo v poskusih ohranitve oblike pesmi ter ločil, ki so uporabljena v izvirniku. Na teh dveh področjih sem razlikovanje med izvirnikom in prevodom najmanj pričakovala.

Poezija zajema izredno zahtevna besedila za bralca, še bolj pa za prevajalca. Za prevajanje pesmi je potreben izjemen občutek za jezik, širok besedni nabor ter predvsem veliko potrpljenja. Kljub številnim neujemanjem, ki sem jih v članku naštel, je pesem *Ecstasy of Death* prevajalcev Berta Pribaca in Davida Brooksa zelo dober prevod.

6. Viri

Kosovel, Srečko, 1977: *Pesmi in konstrukcije*. Ljubljana: mladinska knjiga.

Kosovel, Srečko, prev. Bert Pribac in David Brooks, 2008: *The Golden Boat*. United Kingdom: Salt publishing.

7. Literatura

Kosovel, Srečko, 1977: *Pesmi in konstrukcije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kosovel, Srečko, prev. Nike Kocijančič Pokorn, Katarina Jerin in Philip Burt, 2004: *Man in a Magic Square*. Ljubljana: Mobitel.

Kosovel, Srečko, prev. Bert Pribac in David Brooks, 2008: *The Golden Boat*. United Kingdom: Salt publishing.

Newmark, Peter, prev. Mateja Gajgar, 2000: *Učbenik prevajanja*. Ljubljana: Krtina.

Stanonik, Janez, 1995: *Acta neophilologica XXVIII*. Irma M. Ožbalt, *Slovene Poetry in English: Challenges and Problems*. Ljubljana: Planprint d.o.o.